

Razvoj filozofije u Rijeci

Berčić, Boran

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 2023, 49., 57 - 82**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

[https://doi.org/10.52685/pihfb.49.1\(97\).3](https://doi.org/10.52685/pihfb.49.1(97).3)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:742666>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Razvoj filozofije u Rijeci

BORAN BERČIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
boran.bercic@ffri.uniri.hr

UDK 1(091)(497.5Rijeka)"198/199"
378:1(497.5Rijeka)

Pregledni rad

Primljeno: 6. 1. 2023.

Prihvaćeno: 6. 2. 2023.

[https://doi.org/10.52685/pihfb.49.1\(97\).3](https://doi.org/10.52685/pihfb.49.1(97).3)

Sažetak

U ovom tekstu autor nastoji prikazati četiri desetljeća aktivnog bavljenja filozofijom u Rijeci. Od izuzetno uspješne i aktivne neformalne grupe entuzijasta iz 1980-ih i 1990-ih, do etabliranog Odsjeka za filozofiju s poslijediplomskim studijem, ljetnim školama, brojnim gostovanjima, itd.

Ključne riječi: Rijeka, filozofija, razvoj, neformalni krug, povijest hrvatske filozofije, Odsjek za filozofiju Rijeka

Uvod

Sredinom 2021. godine dobio sam poziv da sudjelujem u radu simpozija Instituta za filozofiju u Zagrebu *Hrvatska filozofija: nove teme i interpretacije* koji se se trebao održati 16. i 17. prosinca 2021. godine. U tom trenutku to mi baš i nije nešto značilo. Nikada se nisam bavio poviješću hrvatske filozofije i to me područje nikada nije posebno zanimalo.¹ No onda sam se sjetio da imam djelomično uređene bilješke o radu neformalne filozofske grupe koja je

---

¹ Doduše, neke su mi epizode bile vrlo zanimljive, pogotovo iz novije povijesti. Naveo bih dva primjera. U *Temeljima filozofije* iz 1934. godine Stjepan Zimmermann definira realizam u pogledu x -a kao tezu da (1) x postoji, i da ga (2) možemo spoznati. Vidi: Stjepan Zimmermann, *Temelji filozofije, historijsko-kritička orijentacija* (Zagreb: Matica hrvatska, 1934), p. 160. To je definicija oko koje su se 1980-ih borili Putnam i ostali koji su raspravljali o realizmu. U *Filozofskim pogledima Plehanova* iz 1957. godine Gajo Petrović daje izvrsnu analizu teorije odraza. Vidi: Gajo Petrović, *Filozofski pogledi Plehanova* (Zagreb: Kultura, 1957), p. 204. On ne odbacuje ideju podudaranja i metaforu ogledala, već tvrdi da ona predstavlja nužan ali ne i dovoljan uvjet u analizi spoznaje.

djelovala u Rijeci 80-ih godina prošlog stoljeća. Budući da ovakvo izlaganje znatno odudara od tipičnih radova iz povijesti hrvatske filozofije, pitao sam organizatore je li bi bilo primjereno da na simpoziju održim to izlaganje. Rekli su mi kako ih tema zanima, da je primjerena i da svakako održim to izlaganje.

S distance od četrdeset godina može se reći da je aktivnost te grupe stvarno bila nešto što treba zabilježiti, nešto što zaslužuje poglavlje u povijesti novije hrvatske filozofije. Četrdeset godina dovoljno je da nešto postane povijest. Budući da nije bilo nikakve formalne evidencije, jedini način da sve te aktivnosti ostanu zapisane jest da ih izloži netko od sudionika. Zato sam prihvatio poziv da održim ovo izlaganje i napišem ovaj tekst.

Iskreno ideja da priprelim ovo izlaganje u meni je čak izazvala izvjestan animozitet: *Ne želim biti kroničar! Želim biti akter! Želim raspravljati filozofiju*, a ne voditi bilješke o tome tko ju je, gdje i kada raspravljao. Važna je filozofija, a ne kronika. Ipak uvjerenje da je filozofija koja se radila u Rijeci 1980-ih bila nešto dobro i nešto važno bilo je jače od ovog pomalo čudnog animoziteta.

Grupa

U Rijeci je početkom 1980-ih djelovala velika, vrlo kvalitetna i vrlo aktivna grupa filozofa i ljudi drugih struka zainteresiranih za filozofiju. Aktivnost grupe bila je potpuno neformalna.² Ponekad se za tu grupu koristi naziv *Riječki filozofski krug*. No taj se naziv počeo koristiti tek kasnije.³ Iako taj naziv zapravo prilično dobro opisuje ono što se u Rijeci događalo 1980-ih i 1990-ih, mi ga tada nismo koristili. Vjerojatno bi nam zvučao previše pretenciozno. Nismo koristili nikakav poseban naziv. Ponekad smo govorili da se sastaje *kružok* (pri čemu je ovaj izraz uvijek imao lagano ironičan prizvuk) ili smo koristili neutralan izraz *grupa*. Organizacija je uvijek bila direktna i neformalna tako da nikakav

² Riječki Odsjek za filozofiju osnovan je tek 1998. godine. Do tada u Rijeci nije bilo studija filozofije, ni bilo kakvog drugog institucionalnog okvira koji bi omogućio sistematsko bavljenje filozofijom.

Inače 1970-ih i 1980-ih godina u Rijeci su djelovala dva istaknuta gimnazijska profesora filozofije: Stanko Markuš u Prvoj riječkoj gimnaziji i Ivan Kvakić u Sušačkoj gimnaziji. Oni su bili jako dobri profesori, a i upečatljive osobnosti. Donekle su odgovarali stereotipu filozofa: Markuš je pušio cigaršpic i imao smeđe pramenove u kosi (od uljene boje jer je bio i slikar), a Kvakić je uvijek nosio bijela odijela. Oni su bili stariji i nisu sudjelovali u radu grupe. Kvakić je inicirao Miščevića u filozofiju. Vidi: Nenad Miščević, »Autobiografija« u: Petar Bojanić, Snježana Prijčić-Samaržija (ur.), *Nenad Miščević – sva lica filozofije* (Beograd: Univerzitet u Beogradu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2012), p. 9.

³ Na primjer, Dunja Jutronić u tekstu »Perspektive analitičke filozofije«, *Filozofska istraživanja* 74/3 (1999), pp. 343–348 ili Kruno Zakarija u usmenoj komunikaciji.

posebni naziv nije ni bio potreban. Za susrete koristili smo izraz *sjedeljka*, koji isto tako ima ironičan prizvuk. Tipični konverzacijski okvir izraza bio je: *Hoćemo sjedeljku u petak? Može!*

Grupa se razvila iz neformalnog logičkog seminara koji je krajem sedamdesetih godina prošlog stoljeća vodio matematičar Virgilije Muškardin.⁴ On je kasnije otišao u Njemačku i tamo je radio u Saveznom zavodu za statistiku. Iako se s vremenom mijenjao sastav i područje interesa, u radu su zadržani najviši standardi logičke preciznosti i jasnoće. Drugim riječima, u grupi su se radili isključivo radovi i autori koji su pripadali takozvanoj analitičkoj filozofiji.

Ja sam se u rad grupe uključio negdje u drugoj polovini osamdesetih, ne sjećam se kada je to točno bilo. Moj prijatelj Vuk Perišić rekao mi je kako u Rijeci postoji aktivna grupa filozofa i dao mi je broj od Nenada Smokrovića.⁵ Nisam imao pojma da ta grupa postoji, ni koji su to ljudi, no zanimalo me. Javio sam se Smokroviću, izrazio želju da sudjelujem u radu i pitao što mi može preporučiti od literature, da se pripremim. U grupi su tada radili teoriju akcije pa mi je preporučio *Objašnjenje i razumijevanje* Georga Henrika von Wrighta. Knjiga je tada bila relativno lako nabavljiva, postojao je beogradski prijevod, Nolit, poznata biblioteka »Sazvežđa«. Prolistao sam knjigu i došao na prvu sjedeljku. Bilo je izrazito dobro i zanimljivo. Od tada sam bio redovit.⁶

Grupa se u pravilu sastajala petkom navečer, kada bi se članovi koji su radili ili studirali u drugim gradovima vraćali u Rijeku za vikend. Sastanci su se najčešće održavali kod Nenada Mišćevića na Bulevardu (Šetalište Ivana Gorana Kovačića), kod Nenada Smokrovića na Placi (Zagrebačka ulica), u stanu Mišćevićeve mame Davorke na Piramidi (Strossmayerova ulica), ponekad na Ekonomskom fakultetu na Brajdi ili u Hrvatskom kulturnom domu

⁴ Mišćević je uvijek inzistirao na tome da okupljanja započinje Muškardin. S jedne strane, to je potpuno točno. No, s druge strane, moj dojam je da je na tome inzistirao kako ne bi sebe stavljao u prvi plan.

⁵ Smokrović je neko kraće vrijeme držao predavanja iz sociologije na Pravnom fakultetu u Rijeci te je pokušao uključiti bolje i zainteresirane studente. Tako je Perišić znao za postojanje grupe i imao je broj od Smokrovića. Inače od studenata prava bili su pozvani Vuk Perišić i Zoran Vukić, no oni se nisu aktivno uključili u rad grupe. Vuk Perišić zatvorio je advokatsku praksu i sada radi kao prevoditelj, pisac i bloger. Zoran Vukić radio je na *kauzalnosti u pravu*, s Berislavom Pavišićem. Mislim kako je i objavio neki rad o tome. No po završetku studija potpuno se posvetio advokatskoj praksi. S bratom Hrvojem danas vodi najveći i najutjecajniji odvjetnički ured u gradu.

⁶ Meni nije bilo ni teško ni čudno uključiti se u rad takve grupe. *Idem vidjeti što rade, što se događa!* Tada sam u Zagrebu s još nekoliko studenata filozofije išao na sva predavanja i sva događanja na koja se moglo ići. U toj grupi studenata bili su Tomislav Kargačin iz Novog Sada, Mato Čulo iz Bjelovara, i još neki. Išli smo slušati Vanju Sutlića na Politologiju, mislim da je bio Jospi Oslić na KBF-u. Jezuiti nas nisu pustili na predavanja jer tada nisu imali pravo javnosti, išli smo na prezentacije u Novinarskom domu, Biblioteci na Črnomercu, itd.

(Sušački neboder), kao i kod drugih članova grupe.⁷ Djelovanje grupe uvijek je bilo neformalno.

Sastanci su obično trajali cijelu večer, od 19 ili 20 do 22, ili čak do ponoći. Diskusije su bile vrlo temeljite. Bilo je dovoljno vremena za detalje. Uvijek je izlagao jedan izlagač, neki tekst koji je pripremao za objavljivanje ili neku temu na kojoj je radio. Izlaganja su bila zahtjevna, trebalo se dobro pripremiti. Koristile su se nekakve ploče ili veliki papiri. Publika je bila raznorodna, pored filozofa bilo je matematičara, estetičara, psihologa..., tako da su se mogla očekivati razna pitanja. Jednom prilikom, mislim da je to bilo kod Miščevića, Baccarini je govorio o Millovom principu najveće sreće. Nije bilo jasno kako točno shvatiti formulaciju *najveća sreća najvećeg broja*. Miščević je pokušavao ideju formulirati u logičkom zapisu. Nismo uspjeli pronaći odgovarajući zapis ali smo još tjednima o tome razgovarali.⁸ Kada sam držao izlaganje o zatvorenikovoju dilemi i logici sukoba, Pavešić je formulirao primjer u kojem dva zatvorenika sjede na električnim stolicama i svaki ima dugme koje aktivira stolicu onog drugog. Analize su bile vrlo detaljne i vrlo inspirativne. Često se mogla dobiti bolja diskusija nego na specijaliziranim simpozijima.

Atmosfera je uvijek bila prijateljska i potpuno neformalna. Svi smo bili na ti. Domaćin bi pripremio nešto hrane, uvijek bi netko donio neke kolače ili bocu vina. Zimi je Miščević kuhao vino, ponekad i rakiju, s klinčićima i šećerom. To je bilo odlično. Prostorije su u pravilu bile vrlo zadimljene od pušenja. Klarić je pušio *Gitanes* bez filtera, Matulović je motao, itd. Jednom prilikom Stanić, koji je tada plovio na preookeanskim linijama, donio je velik broj raznih začina s Cejlona.⁹ Bilo ih je preko dvadeset. Bili su vrlo zanimljivi ali nije bilo jasno kako ih isprobati. Miščević je tada skuhaio rižu, pun lonac od 5 litara i podijelio je u dvadesetak manjih posuda. Iskoristio je sve tanjure, šalice i zdjele koje je imao u kuhinji. U svaku posudu išao je po jedan začim. Tako smo u pauzi isprobali te začine s Cejlona.

Koliko se sjećam, jedini pokušaj da se aktivnosti grupe stave u nekakav institucionalni okvir bilo je osnivanje Analitičke sekcije HFD-a (Hrvatskog filozofskog društva) na godišnjoj skupštini HFD-a održanoj 7. prosinca 1990.

⁷ Ovdje koristim riječki uzus gdje se ne koriste imena ulica nego imena lokacija.

⁸ Naime direktna i jednostavna utilitaristička ideja jest da se traži najveća ukupna količina sreće *bez obzira na distribuciju*. Tu je svejedno da li jedan doživljava 100 jedinica sreće ili njih 10 doživljava svaki po 10. Stoga nije bilo jasno kako distribuciju uključiti u formulu. Ovo nije tehnički detalj nego dubok problem koji, između ostaloga, dovodi i do poznate Parfitove *Repugnant Conclusion*.

⁹ Bio je fasciniran Tamilima, kako cijene obrazovanje.

godine.¹⁰ Taj okvir prvenstveno je obuhvaćao ljude iz Rijeke i Zadra. Možda je dao nekakav formalni legitimitet analitičkim filozofima unutar HFD-a i olakšao im djelovanje u uredništvu časopisa i biblioteke *Filozofska istraživanja*, ali nije doveo ni do kakvih promjena u načinu rada. I dalje smo kopirali kopije i nalazili se na kavama. Mislim da je na nekoliko godišnjih skupština HFD-a podnešen izvještaj o radu Analitičke sekcije i da je nekoliko susreta riječke grupe opisano u rubrici »Filozofski život« u *Filozofskim istraživanjima*.

Akteri

Centralna figura u grupi svakako je bio *Nenad Mišćević*. On je imao ogromnu intelektualnu, socijalnu i organizacijsku energiju. Bio je glavni motor grupe, doista *spiritus movens*. Tada je radio na Filozofskom fakultetu u Zadru, a kasnije na Filozofskom fakultetu u Mariboru i CEU u Budimpešti. Uz kontinuirani interes za logiku i filozofiju jezika, osamdesetih godina prošlog stoljeća bavio se filozofijom uma, posebno Fodorovom psihosemantikom. Aktivnost grupe bila je u potpunosti analitički orijentirana, a budući da je Mišćević karijeru započeo radom na francuskom strukturalizmu, zafrkavali smo ga kako ima »mračnu prošlost.«¹¹ *Nenad Smokrović – Pišta* radio je na Ekonomskom fakultetu u Rijeci: bavio se filozofijom uma, umjetnom inteligencijom i filozofijom činjenja. Kolalo je desetak verzija o tome kako je dobio taj nadimak, no nikad nismo utvrdili koja je verzija točna.¹² *Miomir Matulović – Momo* radio je na Pravnom fakultetu u Rijeci gdje je predavao teoriju prava. Bavio se filozofijom prava, filozofijom politike i deontičkom logikom.¹³ Budući da deontička logika ponekad sadrži duge nizove formula, Baccarini i ostali to smo zvali »moralna kemija.« *Miljenko Stanić – Jimmy* predavao je matematiku na Građevinskom fakultetu u Rijeci, a kasnije na Učiteljskom fakultetu u Rijeci. U međuvremenu je završio Pomorski fakultet i nekoliko godina je plovio. Radio je na temporalnoj logici. Početkom ovog ljeta uključio sam ga u rad s poslijediplomskom studenticom

¹⁰ Vidi: Dunja Jutronic, »Novija analitička filozofija u Hrvatskoj«, *Filozofska istraživanja* 14/ 2–3 (1994), pp. 585–591.

¹¹ Više o »mračnoj prošlosti« Nenada Mišćevića i tome što ga je navelo na konverziju prema analitičkoj filozofiji može se naći u njegovoj »Autobiografiji«, u: Petar Bojanić, Snježana Prijčić-Samaržija (ur.), *Nenad Mišćević – sva lica filozofije*.

¹² Još podataka o Nenadu Smokroviću može se naći u »Uvodu«, u: Boran Berčić, Aleksandra Golubović, Majda Trobok (eds.), *HUMAN RATIONALITY. Festschrift for Nenad Smokrović* (Rijeka: Faculty of Humanities and Social Sciences, 2022).

¹³ Matulović se uključio u rad grupe 1983. godine. To opisuje u tekstu »Mišćevićeva kritika nacionalističkog argumenta iz prava na samoodređenje«, u: Petar Bojanić, Snježana Prijčić-Samaržija (ur.), *Nenad Mišćević – sva lica filozofije*, p. 61.

koja je trebala napisati rad iz temporalne logike. Nakon skoro četrdeset godina svi aksiomi, kao i motivi za njihovo uvođenje, bili su mu potpuno svježi, kao da je to jutro sklopio udžbenik. Nažalost, preminuo je ovog ljeta, svega nekoliko mjeseci nakon toga. *Mario Radovan* predavao je informatiku na Ekonomskom fakultetu u Puli, a kasnije na Informatici u Rijeci. Bavio se filozofijom prostora i vremena te filozofijom uma. *Nenad Klarić* studirao je filozofiju u Beogradu. Kasnije je prešao u London i zaposlio se na BBC-u. Bavio se epistemologijom i filozofijom jezika. *Elvio Baccarini* studirao je filozofiju u Trstu. Kasnije je radio na Filozofskom fakultetu u Zadru. Bavio se etikom i filozofijom politike. *Petar Pavešić* studirao je matematiku u Ljubljani gdje i danas predaje. Njegov primarni interes bila je filozofija matematike, a rado je slušao i sva ostala izlaganja. *Boran Berčić*: studirao sam filozofiju u Zagrebu gdje sam bio uključen u grupu studenata okupljenu oko Nevena Sesardića (Pećnjak, Palmović, Basta, Milaković...). Kasnije sam bio zaposlen na Filozofskom fakultetu u Zadru. Radio sam ontologiju i filozofiju znanosti, u manjoj mjeri i etiku. *Snježana Prijčić-Samaržija* studirala je filozofiju u Beogradu kod Živana Lazovića i Miloša Arsenijevića. Predavala je u Ekonomskoj školi i Sušačkoj gimnaziji, a kasnije na tadašnjem Pedagoškom fakultetu u Rijeci. Bavila se epistemologijom i filozofijom uma, posebno percepcijom. Oduvijek je bila uvjereni antirealist. Ja nikada nisam razumio kako itko može biti antirealist.¹⁴ *Majda Trobok* studirala je matematiku u Ljubljani. Predavala je u Talijanskoj gimnaziji, a kasnije na Matematici na tadašnjem Pedagoškom fakultetu u Rijeci. Radila je filozofiju matematike. I danas je uvjereni platonist. *William Klinger* studirao je povijest i filozofiju u Trstu. Neko vrijeme honorarno je predavao na Povijesti u Rijeci. Radio je na historicizmu i drugim problemima iz filozofije povijesti. Popperovu *Bijedu historicizma* prošli smo uzduž i poprijeko. Tragično je stradao u New Yorku 2015. godine.¹⁵ *Marko Krema* bio je maturant, najmlađi član grupe. Kasnije je otišao u Sjedinjene Američke Države na studij i poslijediplomski studij iz umjetne inteligencije. Imao je interes za filozofiju uma i percepciju. *Darko Stipanović* studirao je filozofiju u Zagrebu i Beogradu. Zanimala ga je epistemologija i informatika. Radio je grafičku pripremu za knjige iz biblioteke *Analytica Adriatica*. Danas je programer u New Yorku. *Dunja Jutronić* preda-

¹⁴ Čekao sam knjige u Naučnoj biblioteci u Rijeci. Pojavila se mlada ženska osoba, kratke crne kose, lagano ekscentričnog ukusa u odijevanju. Vraćala je knjigu iz metafizike!!!??? Objasnila mi je da studira filozofiju u Beogradu i kako je upravo položila ispit iz metafizike. Razmijenili smo brojeve. Rekao sam joj za postojanje grupe i odonda je bila redovita.

¹⁵ Ubio ga je drugi Riječanin, iz istog kvarta, s Potoka. Dugovao je Williju kaparu za stan. Našli su se u nekom parku i, umjesto da vrati kaparu, nesretnik ga je ubio trofejnim revolverom. Osuđen je na visoku zatvorsku kaznu.

vala je na Filozofskom fakultetu u Zadru, a kasnije na Filozofskom fakultetu u Mariboru. Bavila se je nativizmom i drugim problemima iz filozofije jezika. Aktivno se uključila u rad riječke grupe početkom 1990-ih jer je prije toga živjela i radila u Zadru.

Svakako treba spomenuti *Hedu Festini*, koja je živjela i radila u Rijeci. Tada je već bila u mirovini, ali je i dalje radila neka istraživanja iz povijesti hrvatske filozofije. Ona nije bila direktno uključena u rad grupe u smislu da je redovito dolazila na sjedeljke i satima raspravljala o nekom problemu, ali bila je prisutna i njena se prisutnost osjećala. Svojim akademskim autoritetom podupirala je rad grupe: bila je urednica biblioteke, pisala je pisma preporuke, itd. Uvijek nas je podržavala u svemu što smo radili. Sjećam se njenog direktnog i otvorenog stila i šarma.¹⁶

Pored navedenih kolega u radu grupe sudjelovali su i kolegice i kolege koji sada rade na Povijesti umjetnosti, Matematici i Psihologiji. *Nina Kudiš* i *Marina Vicelja* bile su zaposelne na Odsjeku za likovni tadašnjeg Pedagoškog fakulteta u Rijeci, danas Odsjeku za povijest umjetnosti. One su radile teoriju umjetnosti i estetiku, kao i *Nataša Lah*, koja je tada radila u Elektrotehničkoj školi, a danas je na Odsjeku za povijest umjetnosti. *Dejan Crnković* i *Sanja Rukavina* studirali su na Odsjeku za matematiku tadašnjeg Pedagoškog fakulteta, kasnije su se tamo i zaposlili. Zanimala ih je filozofija znanosti i filozofija matematike. *Igor Bajšanski* i *Miljana Mirosavljević* studirali su psihologiju. Bavili su se filozofijom uma. Ispričavam se svima koje nisam poimence naveo.

Međunarodni kontakti

Cijelo vrijeme svoje aktivnosti članovi grupe održavali su kontakte s kolegama iz zemlje i inozemstva. Treba napomenuti kako su sredinom osamdesetih u Rijeci gostovali i održali predavanja neki od najpoznatijih svjetskih filozofa kao što su Donald Davidson, Roderick Chisholm, Barry Stroud, Georges Rey, Peter Gärdenfors i mnogi drugi. Već sama ta činjenica svjedoči da je grupa u svom radu pratila najnovije trendove u svjetskoj filozofiji i kako se rad odvijao na najvišem nivou kvalitete.

---

¹⁶ Heda Festini živjela je s mamom koja je imala barem devedeset godina. Jednom sam joj donio neke papire i njena mama je dobacila nešto nerazumljivo. Smijale su se. Prevela mi je komentar: »Lako tebi kad te tako mladi momci posjećuju!«. One su razgovarale na rumunjskom i mađarskom! Godinama je igrala tenis na Pećinama tri puta tjedno po dva sata. Mišćević i Matulović pokušali su igrati s njom ali nisu mogli izdržati. Berislav Marušić je njen unuk. Dok je studirao na Berkeleyu kolegama je pokazivao knjigu koju je njegova baka napisala o Wittgensteinu. Naravno, nisu ništa razumjeli, ali bila je knjiga o Wittgensteinu s njenom slikom na poledini.

Kao i ostale aktivnosti grupe i ta gostovanja bila su prožeta anegdotama. Donald Davidson držao je predavanje o istini kod Miščevića na Bulevardu. Trebao je početi u 17:00 ali Smokroviću je baš tada trebao doći majstor za postavljanje satelitske antene pa je stalno zvao i molio da predavanje počne što kasnije da stigne na početak. Još 5 minuta! Još 5 minuta! Evo sad će!¹⁷ Miščević je otezao koliko je mogao, ali nakon nekog vremena Davidson je postao nervozan i krenuo je s predavanjem. Nije mu se baš sviđjala ideja da mora pomicati raspored jer nekome dolazi majstor za antenu. Sjećam se kako je u izlaganju bio izrazito fokusiran, precizan i jednostavan. To što je govorio bilo je toliko jednostavno, gotovo trivijalno, ali nije mu se mogla naći ni najmanja zamjerka, iako smo se itekako trudili.¹⁸ Smokrović je stigao na predavanje s malim zakašnjenjem.

Barry Stroud držao je izlaganje o skepticizmu kod Klarića na Pećinama. Njegova vrlo utjecajna knjiga *The Significance of Philosophical Scepticism* bila je objavljena tek koju godinu prije toga tako da smo imali priliku da nam autor uživo izloži svoje stavove. Izuzetno je zanimljiva njegova rasprava o odnosu verifikacionizma i skepticizma. Ona je u direktnoj vezi s transcendentnim argumentom: ako je verifikacionizam istinit, onda se radikalni skeptički argument uopće ne može formulirati.¹⁹ Ovo je vrlo zanimljiva teza koja mi je i danas izazovna. Tom prilikom Klarićeva mama toliko nas je najela i napila da smo jedva krenuli s izlaganjem. No nekako smo se sabrali i odradili odličnu sjedeljku.

Ljubljana

U radu grupe sudjelovali su i kolege iz drugih centara, prvenstveno iz Ljubljane i Zadra. U radu grupe često su sudjelovali Andrej Ule, Matjaž Potrč i Olga Markič iz Ljubljane te Bojan Borstner iz Maribora. U kontaktu s nama još su bili Marko Uršič, Danilo Šuster i Bojan Žalec. U to vrijeme ekonomske, obrazovne i kulturne veze s Ljubljanom bile su prilično jake. Vlak iz Rijeke za Ljubljanu išao je skoro svakih pola sata tako da Riječanima nije bio problem

¹⁷ Tada su satelitske antene bile vrlo popularne i doista je bilo teško dočekati majstora da vam je dođe postaviti.

¹⁸ U Drugom svjetskom ratu Davidson je bio poručnik američke pješadije i sudjelovao je u bitci za Monte Cassino. To me je zanimalo, htio sam ga pitati kako je to izgledalo, ali nažalost nije bilo vremena, raspravljali smo filozofiju. Inače tom prilikom bio je sa suprugom i htio je proći Jadransku magistralu autom. Unajmio je Citroen AX GTI, malu sportsku jurilicu koja se upravo pojavila na tržištu.

¹⁹ Upravo je Stroud u svojim ranijim radovima postavio transcendentni argument u žižu filozofskih rasprava.

doći do Ljubljane i odslušati neko gostujuće predavanje ili sudjelovati u radu nekog simpozija.²⁰ Išli smo kad god smo mogli. Jednom prilikom u Ljubljani je gostovao Jaakko Hintikka. Držao je predavanje o znanju i zastupao je tezu koja se danas zove *extended mind*, ili ponekad *extended self*. Pokazivao je svoj notes s telefonskim brojevima i tvrdio da *zna* brojeve telefona koje ima u notesu zato što su mu lako dostupni.²¹ Moj je dojam kako teza ima neku plauzibilnost pod uvjetom da čovjek i pomagalo tvore funkcionalnu cjelinu. Naravno moje pitanje bilo je je li netko zna kineski ako kod kuće ima rječnik i gramatiku kineskog jezika. Istinitost teze mogla bi biti stvar stupnja: može se reći da naočale i štapovi tvore funkcionalnu cjelinu s onima koji ih koriste, no što je s bagerima i avionima? Sjećam se i predavanja Jonathana Westphala. Imali smo odličnu raspravu o ontološkoj strukturi činjenica. John Pollock držao je predavanje o fundacionalizmu. Tvrdio je kako temeljna vjerovanja trebaju biti usidrena (*anchored*) u stvarnosti pa je po ploči crtao mala sidra. Sjećam se, bio je obučen u teksašku kaubojsku odjeću, imao je Stetson šešir, kaubojske čizme, kravatu s kopčom od srebra i tirkiza, izgledao je kao McCloud šerif u New Yorku.

Pored toga, u Ljubljani su doktorirali ili magistrirali Nenad Mišćević, Nenad Smokrović, Snježana Prijic-Samaržija, Majda Trobok i niz drugih kolega koji su imali direktne ili indirektne kontakte s grupom iz Rijeke.^{22 23}

Ljubljana je bila i važna karika u nabavci literature. Stvar je često izgledala ovako: Ule i Potrč išli bi u München i tamo bi fotokopirali što im je trebalo ili što bi ih zamolili. Onda je Mišćević išao u Ljubljanu pa bi tamo kopirao njihove kopije. Na koncu bismo mi u Rijeci kopirali njegove kopije kopija. Jasno to nije bio jedini način dolaska do literature, ali je bio čest.²⁴ Kopiranje kopija bilo

²⁰ Ilirska Bistrica i južni dio Slovenije predstavlja prirodno zaleđe Rijeke. Priličan broj ljudi dnevno je išao na posao, u oba smjera. Koliko se sjećam, od 6:00 do 6:30 ujutro tri vlaka kretala su iz Rijeke prema Ljubljani, nisu svi bili direktni, nekima je trebalo presjedanje. U pravilu je dogovor bio da se u 6:00 nađemo na stanici, poprijemo kavu, pa ćemo već vidjeti kojim ćemo točno vlakom krenuti. Danas je situacija potpuno suprotna. Prije par godina Danilo Šuster doputovao je vlakom da bude u komisiji za obranu doktorata iz slobode volje. On ne voli voziti pa je došao vlakom. Na stanici smo ga čekali moja supruga i ja. Bio je jedini putnik.

²¹ Tada su notesi još bili od papira. Doduše to je u ovom primjeru svejedno.

²² Sa zadarskog Odsjeka bili su Boran Berić, Dragana Sekulić i Slavko Brkić. Dragana je magistrirala u Ljubljani, a doktorirala u Zagrebu. Boran je magistrirao u Ljubljani. Inače Boran Berić i Boran Berčić nisu ista osoba. Berić je iz Šibenika, radio je filozofiju uma, sada je u New Yorku. Berčić je iz Rijeke, radio je filozofiju znanosti i logički pozitivizam, sada je u Rijeci.

²³ Budući da su ljudi iz Zadra i Šibenika bili na posljediplomskom studiju u Ljubljani, veliku ulogu odigrala je noćna linija Split – Ljubljana koju je godinama držao *Autotransport* iz Šibenika. To su bili stari i rasklimani ali pouzdani autobusi. Vozači su imali bijele kačkete.

²⁴ Nešto literature bilo je na Odsjeku i na Institutu za filozofiju u Zagrebu. Baccarini je

je dosta nespretno, ali je funkcioniralo. Miščević je imao punu kuću blokova fotokopija. Jednom prilikom supruga mu je mijenjala namještaj u dnevnom boravku. Nabavili su novi regal pa je velik broj fotokopija koje mu nisu bile trenutno potrebne morao premjestiti u drvarnicu. I meni se neke fotokopije još uvijek vuku po kući. Ponekad zatrebaju, pogotovo starija izdanja kojih nema u PDF-u. Danas to možda zvuči smiješno, no tada nije bilo druge: kompjuteri su se tek počeli koristiti, internet se tek uspostavljao, nije bilo PDF-ova.²⁵

Zadar

Sjedeljke su se održavale i u Zadru. I tu je Nenad Miščević bio glavni organizacijski motor. Sudjelovali su Vanda Božičević, Arne Markusović, Darko Polšek, Boran Berčić, Dragana Sekulić, Slavko Brkić, i drugi. Pored obaveza na Fakultetu, sudionici su na tim susretima dodatno »brusili« ono na čemu su radili. Susreti su se najčešće održavali kod Dunje Jutronić koja je imala prilično veliki stan u centru, na Poluotoku, zatim kod Nenada Miščevića koji je imao manji stan izvan grada, a mislim i kod Vande Božičević.²⁶ Ja sam u Zadar došao 1990. godine i prisustvovao sam sjedeljkama koje su se tada održavale.²⁷ Sjećam se dugih i temeljitih izlaganja Darka Polšeka. On je bio zaposlen na Odsjeku za sociologiju u Zadru. Tada je radio na strogom programu u sociologiji znanja (Edinburška škola, Bloor i Barnes). U Zadru je održao nekoliko izlaganja o toj temi, a barem jedno i u Rijeci, mislim da je to bilo u Hrvatskom kulturnom domu. Strogi program vrlo je provokativna ideja da je znanstveno

---

nešto nosio iz Trsta. Arsenijević je neke kopije slao poštom iz Beograda. No problem je bio što smo radili s najnovijom literaturom koja kod nas nije bila dostupna.

²⁵ Godine 1997. vraćao sam se s Fulbrightove stipendije u Irvineu u Kaliforniji. Naravno u godinu dana nakupio sam veliku količinu fotokopija. Tamo su imali *sve* što je bilo potrebno. Za nekoliko dolara kupio sam ogromni, ružni i čvrsti kofer. Izgledao je kao da je proizveden u Sovjetskom Savezu. Bio je do posljednjeg milimetra popunjen blokovima fotokopija i bio je strašno težak. Daleko je prelazio sva aerodromska ograničenja težine prtljage. Krenuo sam prema aerodromu i nisam znao da li ću ga uspjeti ukrcati na avion. Srećom, mladić koji je na LAX-u radio na prtljazi umro je od smijeha kada je vidio koliko je kofer težak. Zvao je ostale da to dodu vidjeti. Moj dojam je kako su svi bili drogirani. Smijali su se kao ljudi i to ukrali bez ikakvih pitanja. Mislim da smo im bili simpatični. Tako je literatura o logičkom pozitivizmu stigla u Hrvatsku.

²⁶ Kat ispod Dunje stanovao je susjed smiješnog prezimena koji je redovito zvao policiju i prijavljivao kako se u stanu iznad održavaju okupljanja antidržavne prirode. U nekoliko navrata policija je stvarno došla. No vidjeli su o čemu se radi i nije bilo nikakvih problema. Inače Dunja je imala dosta razumijevanja za tog susjeda. Bio je logoraš u Drugom svjetskom ratu pa mu nisu zamjerali paranoju.

²⁷ Elvio Baccarini i ja zaposleni smo na Odsjeku u Zadru 1990. godine. Dijelili smo stan kod obitelji Vatavuk pa se odonda zovemo *Cimo*, od *cimer*. Tada je pročelnica Odsjeka bila Vanda Božičević.

znanje u potpunosti određeno socijalnim faktorima. Ne vjerujete vi da *p* zato što je istina da *p*. Vi vjerujete da *p* zato što ste tako odgojeni, zato što su vas tako naučili u školi, itd. Polšek je ovu ideju nazvao *peta Kantova antinomija*. Ja ju zovem *četvrti skeptički argument*.²⁸ Josip Talanga tada se vratio iz Njemačke i kod Dunje je održao predavanje o stoičkoj logici. Težište rasprave bilo je na implikaciji. Kako razumjeti izraz *ako*? Stoička gledišta bila su prilično uvjerljiva.²⁹ Nažalost, seriju sjedeljki, kao i većinu ostalih filozofskih aktivnosti u Zadru, prekinula su dva brutalna faktora. Prvi je bio rat. Drugi je bio čistka koju je provela uprava Fakulteta.³⁰

Izdavačka djelatnost

Članovi riječke grupe objavljivali su svoje radove prvenstveno u riječkom časopisu *Dometi*, gdje je urednik bio pokojni Ljubo Stefanović, a izdavač ICR (Izdavački centar Rijeka). Objavljen je velik broj članaka, tematskih blokova, tematskih brojeva, knjiga, prijevoda i zbornika. Od čisto filozofskih knjiga koje su izašle u *Velikoj ediciji Biblioteke Dometi* možemo navesti:

Nenad Mišćević i Nenad Smokrović (ur.): *Namjera i čin*, 1983.

Nenad Mišćević: *Od misli do jezika*, 1987.

Nenad Mišćević i Matjaž Potrč (ur.): *Kontekst i značenje*, 1987.

Miomir Matulović: *Ljudska prava*, 1989.

Nenad Mišćević i Nenad Smokrović (ur.): *Kompjutori, mozak i ljudski um*, prvo izdanje 1989, drugo 2001.

²⁸ Strogi program je skeptički argument zato što podriva ideju da bilo tko bilo što *zna*. Ako vi ne vjerujete da *p* zato što je to tako, nego iz nekog drugog razloga, onda vi ne znate da *p*. Religiozan čovjek ne vjeruje da Bog postoji zato što Bog postoji nego zato što je tako odgojen; komunist ne vjeruje da je komunizam bolji od demokracije zato što komunizam jest bolji od demokracije nego zato što je tako odgojen, itd. Ako ovo vrijedi za sva naša vjerovanja onda nitko ništa ne zna. Ako se objašnjenje sistematski razlikuje od opravdanja, onda znanje nije moguće. U ovoj raspravi centralno je pitanje jesu li standardi racionalnosti nešto što objektivno dovodi do istine ili su i oni kontingentne socijalne konvencije. Inače, prvi skeptički argument je argument iz relativnosti (Enesidemovi tropi); drugi je iz regresa opravdanja (Agripina trilema), i treći je iz mogućnosti pogreške (Descartesov zli demon).

²⁹ Notorno je pitanje da li materijalna implikacija dobro odražava ono što imamo na umu kada u prirodnom jeziku kažemo *ako – onda*. Osobno sam sklon Dummettovom stavu da implikacija nema istinosnu vrijednost ako antecedens nije zadovoljen. U tom slučaju *All bets are off!* Ako se kladite da će Rijeka pobijediti Hajduka, ne možete dobiti okladu time što se utakmica otkáže.

³⁰ Budući da je ovo tekst o razvoju filozofije u Rijeci, ovdje neću ulaziti u detalje događaja u Zadru. Zainteresiranog čitatelja mogu uputiti na vrlo informativan tekst Dunje Jutronić »My Journey with Michael Devitt« koji bi uskoro trebao biti objavljen u Mariboru, u zborniku radova posvećenom Michaelu Devittu.

Rekao bih da je objavljivanje zbornika *Namjera i čin* 1983. godine, urednika Miščevića i Smokrovića predstavljalo izvjesnu prekretnicu u radu grupe. To je bio izlazak u javnost. Oba autora i izdavač bili su iz Rijeke. Stoga je objavljivanjem ovog zbornika radova postalo jasno kako se u Rijeci nešto događa.

Početak devedesetih godina prošlog stoljeća na inicijativu Nenada Miščevića pokrenuta je izuzetno plodna i kvalitetna biblioteka *Analytica Adriatica* u kojoj je u kratkom vremenu objavljeno desetak knjiga iz filozofije. Izdavač je bio HKD Rijeka (Hrvatski kulturni dom). Urednica biblioteke bila je Heda Festini. Naziv *Analytica Adriatica* odabran je zato što su radovi bili iz analitičke tradicije, a autori uglavnom s Jadrana, iz Rijeke i Zadra. Posao oko uređivanja radila je Vera Gambar, supruga Nenada Miščevića, i njene kolegice iz HKD-a. Grafičku pripremu radio je Darko Stipanović. U toj biblioteci objavljeni su sljedeći naslovi:

Elvio Baccarini: *Sloboda, demokracija i pravednost – filozofija politike* J. S. Milla, 1993.

Miomir Matulović (ur.): *John Rawls: o liberalizmu i pravednosti*, 1993.

Nenad Miščević i Snježana Prijić-(ur.): *Filozofija psihologije*, 1993.

Elvio Baccarini: *Moralni sudovi*, 1994.

Boran Berčić: *Kognitivizam i svijest*, 1994.

Boran Berčić: *Znanost i istina*, 1995.

Boran Berčić: *Realizam, relativizam, tolerancija*, 1995.

Snježana Prijić: *Oko i svijet*, 1995.

Snježana Prijić (ur.): *Pobačaj, za i protiv*, 1995.

Darko Polšek (ur.): *Sociologija znanosti*, 1995.

Dragana Sekulić: *Opravljanje indukcije*, 1995.

Izdavanje ove serije prekinuto je kada je Grad Rijeka otpustio veći broj zaposlenika u HKD-u, valjda u okviru nekakve racionalizacije radnih mjesta ili takvog nečeg.³¹

Od izdavačkih napora riječke grupe treba još navesti izdavanje *Agore* – časopisa za kulturu otvorenog društva. Časopis je izlazio od 1995. do 1998. godine. Izdavač je bio Hrvatski kulturni dom Rijeka. Glavni i odgovorni urednik bio je Nenad Smokrović. Po svojoj koncepciji časopis je prvenstveno bio orijentiran prema filozofiji politike i praktičnoj filozofiji no objavljavani su i radovi iz teorijske filozofije.

³¹ Vera Gambar bila je zaposlenica HKD-a i tužila je Grad Rijeku zbog otkaza koji je dobila. Dobila je spor i zaostale plaće. Spor je toliko trajao da je od zaostatata kupila novu Škodu *Octaviu*.

Osnivanje Odsjeka

Inicijativa da se tadašnji Pedagoški fakultet u Rijeci transformira u Filozofski fakultet dovela je do osnivanja Odsjeka za filozofiju 1998. godine. Dekan Fakulteta tada je bio Goran Kalodera s Kroatistike. Kako bi Pedagoški fakultet prerastao u Filozofski bilo je potrebno osnovati nove studije kao što su Filozofija, Povijest, Anglistika, itd. Ujedno je bilo potrebno izdvojiti studije Matematike, Fizike i Informatike u samostalne Sveučilišne odjele, kao i Odsjek za likovni u samostalnu Akademiju primjenjenih umjetnosti. Angažiranje članova do tada neformalne riječke filozofske grupe pri osnivanju Odsjeka za filozofiju bio je potpuno logičan i prirodan korak. Budući da su članovi grupe već imali izbore u akademski zvanja, ili su barem ispunjavali uvjete za izbore, Odsjek za filozofiju od samog svog osnivanja bio je kadrovski dobro ekipiran i odmah je mogao početi s radom. Osnivanje i opstojnost Odsjeka nisu ovisili o gostujućim nastavnicima, kao što je to u pravilu slučaj s novoosnovanim studijima. U početku je bilo angažirano četvero nastavnika: Snježana Prijić-Samaržija, Nenad Smokrović, Elvio Baccarini i Boran Berčić. Oni su tvorili Odsjek za filozofiju pri njegovom osnivanju 1998. godine. Od inicijalne četvorke samo je Snježana Prijić-Samaržija bila stalno zaposlena na Fakultetu, predavala je *Filozofiju* kao opći predmet te *Filozofiju psihologije* kao izborni predmet na studiju Psihologije. Ona je ujedno bila i prva pročelnica Odsjeka. Zbog događaja koji su uslijedili zvali smo je »ratna pročelnica.« Ostala trojica stupili su u stalni radni odnos dvije godine kasnije, nakon što se Odsjek uspio izboriti za svoje postojanje. Na prvoj godini studija Boran Berčić držao je *Uvod u filozofiju*, Snježana Prijić-Samaržija *Antičku filozofiju*, Elvio Baccarini *Etiku* i Nenad Smokrović *Logiku*. Time je započelo postojanje Odsjeka za filozofiju na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

Kadrovi

Iako to možda i nije potrebno nakon svih informacija koje su izložene u dosadašnjem dijelu teksta, ovdje ću navesti detaljnije akademsko-biografske podatke kolega koji su inicijalno tvorili Odsjek za filozofiju pri njegovom osnivanju 1998. godine.

Snježana Prijić-Samaržija diplomirala je u Beogradu 1988. godine. Magistrirala je 1992. godine u Ljubljani s temom *Teorije percepcije i dilema realizam – antirealizam*, mentor joj je bio Matjaž Potrč. Doktorirala je 1997. godine u Zagrebu, tema je bila *Rasprava o socijalnoj epistemologiji*, a mentor joj je bio Lino Veljak. Na Odsjeku je angažirana od osnivanja 1998. godine. Izabrana

je u zvanje docentice i zaposlena 1998. godine. Izabrana je u izvandrednu profesoricu 2003, a u redovnu 2009. godine. Bila je prva pročelnica Odsjeka od 1998. do 2001. godine. Drži obavezne kolegije *Epistemologija i Moderna filozofija od Descartesa do Kanta*, od izbornih *Filozofija seksualnosti*, *Bioetika i žensko pitanje* i niz drugih. Bila je prorektorica u dva mandata od 2008. do 2017. godine. Izabrana je za rektoricu Sveučilišta u Rijeci 2017. godine.

Boran Berčić diplomirao je u Zagrebu 1990, gdje je i magistrirao 1994. godine radom *Realizam i instrumentalizam u suvremenoj filozofiji znanosti*, mentor mu je bio Neven Sesardić. Doktorirao je 1998. godine u Zagrebu s temom *Filozofija Bečkog kruga*, mentor mu je bio Srđan Lelas. Na Odsjeku je angažiran od osnivanja 1998, a stalno je zaposlen 2000. godine. Izabran je u docenta 1999, u izvanrednog profesora 2004, a u redovnog 2009. godine. Drži obavezne kolegije *Uvod u filozofiju i Metafiziku* te više izbornih: *Logički pozitivizam*, *Paradoksi*, *A priori*, *Filozofija Zvezdanih staza*, itd. Bio je pročelnik Odsjeka u dva mandata, od 2003. do 2007. godine.

Elvio Baccarini diplomirao je u Trstu 1986. godine. Magistrirao je u Zagrebu 1992, tema je bila *Metoda reflektivnog ekvilibrija*, mentor mu je bio Žarko Puhovski. Doktorirao je u Trstu 1997. godine s temom *Realismo e antirealismo morale nella filosofia angloamericana contemporanea*, mentor mu je bio Stelio Zeppi. Na Odsjeku je angažiran od osnivanja 1998, stalno je zaposlen od 2000. godine. Izabran je u docenta 1999, u izvanrednog profesora 2004, i u redovnog 2010. godine. Drži obavezne kolegije *Etika i Filozofija politike*, a od izbornih *Umjetnost i moralno učenje*, *Demokratska teorija*, *Praktična etika*, itd. Bio je dekan Fakulteta u dva mandata od 2004 do 2009. i pročelnik Odsjeka u dva mandata od 2012. do 2016. godine.

Nenad Smokrović diplomirao je u Zagrebu 1974. godine. Magistrirao je 1986. godine u Zagrebu s temom *Habermasova rekonstrukcija historijskog materijalizma, historijski materijalizam kao teorija socijalne evolucije*, mentor mu je bio Hotimir Burger. Doktorirao je u Ljubljani 1996. godine s temom *Logika in naravno sklepanje*, mentor mu je bio Frane Jerman. Na Odsjeku je angažiran od osnivanja 1998, stalno je zaposlen na 50% radnog vremena od 2000. godine, drugih 50% je na Ekonomskom fakultetu, gdje je već prije bio zaposlen. Izabran je u docenta 1998, u izvanrednog profesora 2003, te u redovnog 2008. godine. Drži kolegije *Suvremena filozofija XX. stoljeća*, *Filozofija logike*, *Svijest i naturalizacija*. Od 2001. do 2002. godine bio je pročelnik Odsjeka. Godine 2016. uspješno se odupro pokušajima da ga penzioniraju.

Neposredno nakon osnivanja, u jesen 1998, Odsjeku je pridružen i sociolog Nenad Fanuko. On je već bio zaposlen na Fakultetu i držao je *Sociologiju* kao opći obavezni predmet za studente svih studijskih grupa. Budući da po tadašnjem

ustroju Fakulteta nije pripadao ni jednom od postojećih odsjeka, Fanuko je bio raspoređen na Katedru za općeobrazovne predmete, zajedno s nastavnicima tjelesnog i stranih jezika. Osnivanjem Odsjeka za filozofiju i Odsjeka za povijest 1998. godine, otvorila se mogućnost da bude pridružen jednome od ta dva odsjeka. Nezaboravna je izjava tadašnjeg prodekana Milana Nosića: »Budući da je sociologija bliža filozofiji nego povijesti, Fanuko će biti član Odsjeka za filozofiju!«. Kako je imao drugačije profesionalne interese, Fanuko nije bio značajnije uključen u stručne aktivnosti Odsjeka. Po osnivanju Odsjeka za kulturalne studije 2004. godine prešao je na taj Odsjek.

Pokušaj gašenja i borba za opstanak

Usprkos velikom interesu studenata za novootvoreni studij filozofije u Rijeci i usprkos velikom entuzijazmu nastavnika i suradnika, osnivanje riječkog Odsjeka u nekim je krugovima naišlo na vrlo jako protivljenje. Detalji tih događanja poznati su hrvatskoj filozofskoj javnosti i ovdje nećemo u njih ulaziti.³² Ministarstvo znanosti u sazivu 6. Vlade Republike Hrvatske nije htjelo Odsjeku izdati dopusnicu za rad. Stručno gledajući Odsjek je bio besprijekoran, motivi pritiska bili su politički i privatni. Pritisaci su kulminirali 1999. godinu dana nakon osnivanja Odsjeka. Tadašnja garnitura u Ministarstvu znanosti RH odlučila je ukinuti studij filozofije u Rijeci, a upisane studente 1. i 2. generacije prebaciti na otprije postojeće studije u Zagrebu i Zadru. Uslijedila je žestoka borba za očuvanje Odsjeka u kojoj je presudilo nekoliko faktora. (1) Prvenstveno to su bili protesti studenata, najviše druge generacije upisane 1999. godine. Jedna epizoda svima nam je ostala u sjećanju. Prilikom posjete tadašnje Ministrice znanosti Fakultetu studenti su protestirali ispred zgrade. Student prve godine Andrej Mirčev obukao se u Sokrata i na sebe stavio natpis »Opet su me ubili!«. Mirčev je uspješno završio filozofiju u Rijeci, danas je kazališni režiser u Osijeku i Berlinu. Možda to nije potrebno eksplicite napominjati, studenti su sve proteste organizirali sami. Iz principijelnih razloga nastavnici se ni na koji način nisu uključivali u studentske proteste. Zbog toga su studenti čak imali osjećaj da su prepušteni sami sebi no razumjeli su i prihvatili taj stav svojih nastavnika. Inače ta generacija studenata kasnije je pokrenula vrlo aktivnu i uspješnu studentsku udrugu *Furija*, u čijem se djelovanju i danas osjeća isti duh samostalnosti i upornosti. (2) Zatim borba za opstojnost Odsjeka bila je popraćena jakom medijskom podrškom u kojoj je prednjačio riječki *Novi List*. (3) Ministarstvu

³² Zainteresiranog čitatelja ponovno mogu uputiti na tekst Dunje Jutronic »My Journey with Michael Devitt« napisanom za zbornik radova posvećenom Michaelu Devittu. Zbornik radova o Devittu uskoro bi trebao biti objavljen u Mariboru.

znanosti RH i drugim nadležnim tijelima upućen je niz peticija i pisama podrške velikog broja kolega filozofa iz zemlje i inozemstva. (4) Institucionalno gledajući, najvažniji faktor bio je taj da, usprkos svim pritiscima, uprava Fakulteta ni u jednom trenutku nije odustala od odluke da pokrene studij filozofije. Svakako treba napomenuti da smo svo vrijeme borbe za opstanak Odsjeka imali veliku moralnu podršku svih kolega s Fakulteta. Ta podrška puno nam je značila. Imali smo i podršku Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i pokojnog Srdana Lelasa s PMF-a u Zagrebu. Na koncu, svi ovi događaji odvijali su se u općem kontekstu u kojem je Rijeka imala *image* alternative tadašnjoj vlasti u Hrvatskoj tako da smo imali i prilično jaku podršku javnosti, pogotovo u Rijeci i okolici. Možda nije zgorega napomenuti kako svoje profesionalno i sveučilišno djelovanje nikada nismo dovodili u vezu ni s jednom političkom strankom i ni s jednom političkom opcijom. Promjenom vlasti na parlamentarnim izborima 2000. godine i formiranjem 7. Vlade Republike Hrvatske pritisak je prestao i Odsjek je mogao nastaviti s radom i razvojem. Dakako promjena vlasti nije bila čarobni štapić i problemi nisu nestali sami od sebe. Ostali su svi uobičajeni problemi odsjeka u osnivanju: verifikacija programa, dobijanje dopusnice za rad, borba za svako radno mjesto, angažiranje vanjskih suradnika, prijava projekata, nabava informatičke opreme, nabava literature, itd. S vremenom smo sve te probleme uspješno riješili.

Prostor

Po osnivanju Odsjek je djelovao u gornjoj zgradi Fakulteta, na Belvederu, u Omladinskoj 14. U početku smo svi dijelili jednu prostoriju na prvom katu, sobu 213. Seljenjem Biblioteke u montažnu zgradu iza glavne zgrade Fakulteta oslobodio se je prostor u potkrovlju. Dekan Branko Rafajac dodijelio nam je na korištenje tri prostorije. Jednu od tih prostorija zvali smo Žabica (autobusni kolodvor u Rijeci na kojem je uvijek velika gužva) jer ju je u jednom trenutku koristilo čak dvanaest kolega: redovito zaposleni, gostujući, demonstratori, itd. U tim prostorijama djelovali smo do preseljenja u novu zgradu na Trsatu u kojoj se i danas nalazimo.

Dvopredmetnost

Od samog osnivanja Studij filozofije u Rijeci je dvopredmetan, u slobodnoj kombinaciji s drugim studijskim grupama na Fakultetu. Jasno je da bi se na jednopredmetnom studiju studenti mogli u potpunosti posvetiti filozofiji i da bi takav studij dao kvalitetniji kadar. No iako smo u više navrata razmišljali o

uvođenju jednopredmetnog studija, nikada se nismo odlučili na taj korak. I to iz dva razloga. Prvi je bolja mogućnost zapošljavanja dvopredmetnih diplomanata. Mnogi naši studenti dobili su posao zbog druge studijske grupe: Engleskog, Hrvatskog, Informatike, Povijesti, itd. Budući da filozofija nije prosperitetna grana, bilo bi neodgovorno proizvoditi kadar koji ima diplomu samo iz filozofije. Pored toga, mi smo dio Filozofskog fakulteta, a slobodna kombinacija studijskih grupa u samoj je biti svakog filozofskog fakulteta. Ipak još uvijek čuvamo studentsku peticiju za pokretanje jednopredmetnog studija filozofije s preko dvijesto potpisa. Peticiju je organizirala studentica Elizabeta Vega. Zbog organizacijske jednostavnosti neki pojedinci iz uprave svojevremeno su čak predlagali fiksnu kombinaciju s Poviješću ili nekom drugom studijskom grupom. Na sreću taj prijedlog nije prošao i filozofiju se danas može studirati u slobodnoj kombinaciji sa svim dvopredmetnim studijima na Filozofskom fakultetu.

Kadrovski rast

Kako su nove generacije upisivale studij nastavno opterećenje bilo je sve veće. Pored toga, tada je *Filozofija* bila opći obavezni predmet za studente svih studijskih grupa Fakulteta tako da je zbog toga nastavno opterećenje bilo još veće. Svi smo radili znatno preko norme, neki su držali čak dvadeset sati sveučilišne nastave tjedno. Inače, *Filozofija* kao opći obavezni predmet za studente drugih grupa bila je zanimljiv i inspirativan predmet. Profesionalnim filozofima, često usko specijaliziranim, predstavljala je izazov filozofske propedeutike.³³ Većina kasnije zaposlenih nastavnika odradila je nekoliko semestara ovog kolegija. Nakon bolonjskog procesa ovaj kolegij više nije obavezan za sve studente Fakulteta nego se nudi kao jedan od izbornih kolegija u takozvanom C-segmentu, to jest kao *communis* kolegij. Usprkos uspješnosti pa i popularnosti ovog kolegija bili smo mišljenja da ga ne treba nametati studentima koje filozofija ne zanima.

Nastavno opterećenje raslo je iz godine u godinu pa je potreba za angažiranjem nastavnog kadra bila sve veća. Budući da su stalno zaposleni nastavnici, kao i honorarni suradnici, svi imali izbore u znanstveno-nastavna zvanja, početkom 2000-ih posebno su bili potrebni asistenti koji bi držali seminare. Kako naši studenti tada još nisu diplomirali, njih nismo mogli angažirati. Tada

---

³³ Moje dvotomno djelo *Filozofija* iz 2012. godine posljedica je tog entuzijazma za filozofsku propedeutiku. Iskustva držanja nastave iz *Uvoda u filozofiju* izložio sam u radu »How to Teach Introduction to Philosophy?« koji bi trebao biti uskoro objavljen u Mariboru, u zborniku radova posvećenom Rudiju Kotniku.

su se znanstveni novaci angažirali isključivo preko znanstveno-istraživačkih projekata Ministarstva znanosti RH pa je bilo potrebno prijaviti projekt. Odlučili smo da nećemo prijavljivati više manjih projekata nego jedan veliki. To je bio projekt *Racionalnost* (009007). Voditelj projekta bio je Boran Berčić, a svi ostali članovi Odsjeka bili su suradnici na projektu. Projekt je trebalo prijaviti *on-line*, a kompjuteri i internetske veze tada su bile vrlo slabe. Prilikom prijave od velike pomoći bio je Ivica Matić, tada absolvent a kasnije nastavnik matematike i informatike u Hotelijerskoj školi u Opatiji. Projekt je odobren krajem 2001. godine i to je omogućilo zapošljavanje asistenata. Tom prilikom angažirani su Aleksandra Golubović i Predrag Šustar. Uz to projekt je omogućio nabavu informatičke opreme i znatne količine literature koja je pohranjena u Knjižnici Fakulteta.

Aleksandra Golubović asistirala je Ivanu Devčiću s Teologije koji je kod nas držao izborni kolegij *Kršćanska filozofija*. Budući da je nastavne dužnosti vršila savjesno i korektno angažirali smo je kao novakinju početkom 2002. godine. Doktorirala je 2005. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, naslov radnje bio je *Religiozno egzistiranje kao vrhunac egzistiranja kod Kierkegaarda*, mentori su joj bili Lino Veljak i Ivan Koprek. U zvanje docentice izabrana je 2009, a u izvanredne profesorice 2016. godine.

Predraga Šustara preporučila je Jasminka Ledić s Pedagogije. On je tada studirao u Italiji i mi ga nismo poznavali. Zato smo dogovorili da održi svojevrsno nastupno predavanje da procijenimo možemo li ga angažirati. Već tada naslov njegovog predavanja bio je *Kantova filozofija biologije*, a to je bilo krajem 1999. godine. Ispitali smo ga i ostale dvije Kantove kritike, pokazao je solidno znanje i angažirali smo ga kao asistenta. Prvo honorarno, a kasnije kao novaka na projektu. Držao je seminare kod Borana Berčića na *Filozofiji znanosti* i Nenada Miščevića na *Povijesti filozofije III* (danas se taj kolegij zove *Filozofija kao sustav*). Doktorirao je i izabran je u zvanje docenta krajem 2003. godine. Po izboru u zvanje Berčić i Miščević prepustili su mu te kolegije koje i danas drži. Od izbornih kolegija drži *Filozofiju biologije* i *Filozofsku antropologiju*. Godine 2009. izabran je u izvanrednog profesora. Bio je pročelnik Odsjeka od 2007. do 2008. i dekan Fakulteta u dva mandata od 2009. do 2015. godine. Bio je i ministar znanosti 2016. godine u 13. Vladi Republike Hrvatske.

Majda Trobok predavala je na Odsjeku za matematiku. Budući da se je bavila logikom i filozofijom matematike, krajem 2002. godine prešla je na Odsjek za filozofiju i preuzela kolegije iz logike koje su do tada držali Nenad Smokrović i Mario Radovan s Informatike. Magistrirala je 1998. godine u Ljubljani radom *Realizem in antirealizem v filozofiji matematike* kod Andreja Ulea. Doktorirala je 2002. godine u Ljubljani radom *Platonism in the Philosophy of Mathematics*,

mentori su joj bili Andrej Ule iz Ljubljane i Philip Percival iz Glasgowa (Velika Britanija). Izabrana je u docenticu 2003, u izvanrednu profesoricu 2009. i u redovnu profesoricu 2014. godine. Drži *Logiku* i *Simboličku logiku*, od izbornih *Metodiku nastave logike* i *Filozofiju matematike*. Bila je pročelnica Odsjeka u dva mandata od 2008. do 2012. godine.

Neven Petrović došao je na Odsjek početkom 2002. godine. Budući da smo bili upoznati s njegovim radom, angažirali smo ga da drži nastavu u okviru programa *Returning Scholar* CEU-a iz Budimpešte. Po isteku programa, u jesen 2003. angažiran je kao vanjski suradnik i izabran u zvanje asistenta. Zaposlen je kao asistent 2004. godine. Magistrirao je na CEU u Pragu 1994. godine radom *Secession, Morality, and Nationalism* kod Slawomira Kapralskog. Doktorirao je 2006. godine na CEU u Budimpešti radom *Personal Assets and Justice*, mentori su mu bili Ferenc Houranszky i Janos Kis. Izabran je u zvanje docenta 2012. godine.

Nikola Petković po povratku iz Sjedinjenih Američkih Država bio je član našeg Odsjeka od 2003. do 2005. godine nakon čega je prešao na Kulturologiju. Tada je bio u zvanju izvanrednog profesora. Kod nas je nekoliko godina držao *Estetiku*, od 2003. godine nadalje.

Ana Gavran Miloš diplomirala je u Rijeci 2003. godine. Zaposlena je 2004. godine kao znanstvena novakinja na znanstveno-istraživačkom projektu *Racionalnost* Ministarstva znanosti RH, čiji je voditelj bio Boran Berčić. Ona je bila prva od naših studenata koja je bila zaposlena na Odsjeku. Doktorirala je 2010. godine na Hrvatskim studijima u Zagrebu. Tema je bila *Epicurean Epistemology*, a mentor joj je bio Filip Grgić. Izabrana je u zvanje docentice i stalno zaposlena 2016. godine. Drži kolegije *Antička filozofija*, bila je suradnica na kolegijima *Estetika*, *Uvod u filozofiju*, *Filozofsko istraživanje i pisanje*, *Povijest filozofije II*. Trenutno je pročelnica Odsjeka u drugom mandatu.

Matej Sušnik zaposlen je 2005. godine kao znanstveni novak na znanstveno-istraživačkom projektu *Racionalnost* Ministarstva znanosti RH, čiji je voditelj bio Boran Berčić. Sušnik je studirao na Hrvatskim studijima gdje mu je predavao Berčić. Doktorirao je 2011. godine na Hrvatskim studijima u Zagrebu, tema je bila *Etika i praktično rasuđivanje: moralni razlozi i problem moralne motivacije*, a mentor mu je bio Josip Talanga. Izabran je u zvanje docenta i stalno zaposlen 2015. godine. On više nije član našeg Odsjeka. Budući da mu je obitelj svo vrijeme živjela u Zagrebu, 2017. prešao je na Institut za filozofiju u Zagrebu.

Nebojša Zelić zaposlen je 2007. godine kao asistent. Doktorirao je 2012. godine u Rijeci s temom *Ideja javnog uma*, mentor mu je bio Elvio Baccarini. Godine 2013. izabran je u zvanje docenta. Držao je *Povijest političke filozofije*

I, Etika međunarodnih odnosa te seminare iz još nekoliko kolegija kod Elvija Baccarinija: *Etika, Filozofija politike, Demokratska teorija*.

Luca Malatesti zaposlen je na Odsjeku 2007. godine kao viši asistent. Budući da smo imali dobre kontakte s kolegama iz Italije i Velike Britanije, bio nam je otprilike poznat te smo ga angažirali čim se ukazala prilika. Inače njegova supruga je iz Zagreba pa je i time vezan uz Hrvatsku. Magistrirao je 1999. godine u Hullu (Velika Britanija) radom *Qualia and Reductionism* kod Paula Gilberta.³⁴ Doktorirao je 2004. godine u Stirlingu (Velika Britanija) radnjom *The Knowledge Argument*, mentori su mu bili Jose Luis Bermudez i Alan Millar. Izabran je u zvanje docenta 2009, a u zvanje izvanrednog profesora 2016. godine. Po izboru u docenta Smokrović mu je prepustio *Filozofiju uma*.

Filip Čeč zaposlen je krajem 2007. godine kao znanstveni novak na znanstveno-istraživačkom projektu *Identitet* Ministarstva znanosti RH, čiji je voditelj bio Boran Berčić. Doktorirao je 2013. godine na Filozofskom fakultetu u Rijeci radnjom *Libertarijaniističke teorije slobode volje*, mentor mu je bio Boran Berčić. Izabran je u zvanje docenta i stalno zaposlen 2017. godine.

Iris Vidmar Jovanović zaposlena je 2007. godine kao znanstvena novakinja na znanstveno-istraživačkom projektu *Normativnost* Ministarstva znanosti RH, čija je voditeljica bila Snježana Prijić-Samaržija. Doktorirala je 2013. godine na Filozofskom fakultetu u Rijeci s temom *The Nature of Fictional Testimony*, mentorica joj je bila Snježana Prijić-Samaržija. Izabrana je u zvanje docenta i stalno zaposlena 2018. godine.

Zdenka Brzović diplomirala je u Rijeci 2009. Godinu dana kasnije završila je jednogodišnji master program na CEU u Budimpešti. Zaposlena je kao asistentica 2013. godine. Krajem 2012. godine Ministarstvo znanosti RH raspisalo je poseban natječaj za dvadeset asistentskih mjesta na nivou cijele Hrvatske. Budući da je ispunjavala propisane uvjete, Berčić kao voditelj znanstveno-istraživačkog projekta i Smokrović kao voditelj poslijediplomskog studija prijavili

---

³⁴ Odsjek za filozofiju u Hullu bio je vrlo zanimljivo mjesto. Nažalost kažem *bio* jer su u velikoj mjeri rasformirani i više nisu centar koji su bili. Oduvijek sam smatrao da je logički moguće kontinentalnu filozofiju raditi na racionalan način, na analitički način ako hoćete. No to nisam nigdje vidio dok nisam došao u Hull, negdje 2010, na poziv Luce Malatestija. Oni su radili Merleau-Pontya, Husserla, Heideggera, Sartra i ostale kontinentalne klasike na izrazito racionalan, jasan i pedantan način. Detaljno su razglabali pojedine pasuse, nastojali su eksplicirati teze i ispitati njihovu održivost. Bilo je vrlo zanimljivo. U fokusu je zapravo bio *direktni realizam*. Ako u daljini čujete zvukove sa željezničke stanice, pitanje je što čujete. Da li čujete *zvuk vagona* ili čujete *vagon*. Fenomenolozi su po svojoj prirodi bili direktni realisti i tvrdili su čujete sam vagon, a ne zvuk vagona. Inače, tada je u Hullu pročelnica bila Kathleen Lennon, koju su zvali mama. S njima je radio i Shaun Gallagher, koji je tada bio na Floridi.

su je na natječaj. Odgovor je bio pozitivan. Budući da joj je Šustar bio mentor za doktorat, angažirana je na *Filozofiji znanosti* i srodnim kolegijima. Godine 2018. obranila je doktorat na *Prirodnim vrstama*.

Marko Jurjako diplomirao je u Rijeci 2009. godine. Završio je i jednogodišnji master program na CEU u Budimpešti 2010. godine. Zaposlen je 2015. godine kao doktorand na projektu Hrvatske zaklade za znanost o *Psihopatima* koji je vodio Luca Malatesti. Doktorirao je 2016. godine na Filozofskom fakultetu u Rijeci s temom *Reasons: a Naturalistic Explanation*, mentori su mu bili Nenad Smokrović i Luca Malatesti. Izabran je u zvanje docenta i stalno zaposlen 2017. godine.

Pored navedenih kolega u radu Odsjeka sudjelovali su i još uvijek sudjeluju kolege koji ili nisu u stalnom radnom odnosu ili nemaju izbor u zvanje: Marin Biondić, Martina Blečić, Tomislav Čop, Aleksandar Božić, Kristina Lekić, Mia Biturajac, Vito Balorda, Tamara Crnko, David Grčki, Mladen Bošnjak, Iva Martinić.

Gostujući nastavnici

Oduvijek smo bili uvjereni da bogatija ponuda kolegija i nastavnika podiže raznolikost i kvalitetu studija. Stoga smo od samog osnivanja Odsjeka nastojali dovesti gostujuće nastavnike s drugih institucija. Međutim, zbog financijskih restrikcija posljednjih godina ukinuta su sredstva za angažiranje gostujućih nastavnika tako da su trenutno aktivna samo dvojica gostujućih nastavnika koji zapravo volontiraju: Nenad Mišćević s Odsjeka za filozofiju u Mariboru s Martinom Blečić nudi *Filozofiju jezika*, a Marin Biondić iz Elektrothničke škole u Rijeci naizmjenično nudi kolegije *Smrt* i *Smisao života*. Naveo bih samo neke gostujuće nastavnike koji su od osnivanja do danas sudjelovali u nastavi: Miomir Matulović, Pravni fakultet Rijeka, *Filozofiju prava*; Mario Radovan, Informatika, *Simbolička logika*; Ivan Devčić, Teologija u Rijeci, *Kršćanska filozofija*; Josip Grbac, Teologija u Rijeci; Nina Kudiš, Povijest umjetnosti, *Estetika*; Igor Pribac, Odsjek za filozofiju Ljubljana; Bojan Borstner, Odsjek za filozofiju Maribor, *Ontologija*; Goran Kardaš, Odsjek za filozofiju Zagreb, *Indijska filozofija*; Lino Veljak, Odsjek za filozofiju Zagreb, *Filozofija povijesti*; Ante Simonić, Medicinski fakultet Rijeka, *Metodologija*; Nada Gosić, Medicinski fakultet Rijeka, *Metodika*; Berislav Žarnić, Filozofski Fakultet Split, *Simbolička logika*; Davor Pećnjak, Institut za filozofiju u Zagrebu, *Filozofija umjetnosti*; Filip Grgić, Institut za filozofiju u Zagrebu, *Antička filozofija*; Luka Boršić, Institut za filozofiju u Zagrebu, *Antička filozofija*; Zvonimir Čuljak, Institut za filozofiju u Zagrebu, *Povijest hrvatske filozofije* itd.

Poslijedoktorski studij Filozofija i suvremenost

Poslijediplomski sveučilišni studij *Filozofija i suvremenost* dobio je potrebne dopusnice za rad 2007. te je započeo s radom 2008. godine. Prvi doktorat obranjen je 2012. godine. Trenutno je upisano trideset i pet studenata te je aktivno deset mentora. Pored nastavnika s riječkog Odsjeka za filozofiju, nastavu su držali i kolege iz Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije, Izraela, Italije, Njemačke, itd. Pored toga, nastavu su držali i kolege s drugih sveučilišta iz Hrvatske, Slovenije i Srbije. Od samog osnutka studija voditelj je bio Nenad Smokrović, a sad je Elvio Baccarini.

Simpozij Suvremene filozofske teme / Contemporary Issues in Philosophy

Od samog svog osnivanja Odsjek svake godine organizira međunarodni simpozij *Suvremene filozofske teme / Contemporary Issues in Philosophy* na kojem sudjeluju filozofi iz Hrvatske, Italije, Slovenije, Mađarske, Sjedinjenih Američkih Država, Izraela, Francuske, Kanade, Velike Britanije, itd. Na simpoziju obično sudjeluje dvadeset do trideset kolega, traje dva dana i radi se u dvije paralelne sekcije. Prvi je održan u proljeće 1999. godine. Pored kolega iz inozemstva, od kolega iz Hrvatske sudjelovali su Lino Veljak i Gvozden Flego s Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu te Filip Grgić s Instituta za filozofiju u Zagrebu. U tom trenutku njihovo sudjelovanje na simpoziju predstavljalo je čin solidarizacije i podrške koji se ne zaboravlja.

Ljetne škole: Equality And Citizenship i Ljetna škola logike

Ljetnu školu iz filozofije politike *Equality And Citizenship* pokrenuli su Elvio Baccarini i Snježana Prijić-Samaržija 2014. godine. Škola se održava početkom ljeta i traje tjedan dana. Svake godine sudjeluje jedan istaknuti suvremeni filozof politike, a ostali sudionici komentiraju njegov rad. Do sada su sudjelovali: Thomas Christiano, Michael Otsuka, David Estlund, Richard Arneson, itd. Školu upisuju studenti poslijediplomskih studija filozofije i politologije iz zemlje i svijeta. Od 2019. godine održava se i ljetna škola logike. Pokrenuli su je Nenad Smokrović i Majda Trobok.

HDAF

Hrvatsko društvo za analitičku filozofiju (HDAF) ili *Croatian Society for Analytic Philosophy* (CSAF) jest udruga građana koja djeluje na cijelom teri-

toriju Republike Hrvatske i trenutno broji oko sedamdeset članova. Osnovni cilj udruge jest popularizacija analitičke filozofije, racionalne argumentacije i znanstveno orijentirane filozofije. Članovi Odsjeka mahom su članovi HDAF-a i aktivni su u radu Udruge. Udruga organizira promocije knjiga, sudjeluje u organizaciji znanstvenih skupova, informira članstvo o relevantnim događajima, itd. HDAF je dio Europskog društva za analitičku filozofiju (ESAP) tako su članovi HDAF-a ujedno i članovi ESAP-a. Osnivačka skupština HDAF-a održana je 9. ožujka 2001. u Rijeci. Osnivač i prvi predsjednik bio je Boran Berčić. Kasnije je u dva mandata predsjednik bio Elvio Baccarini. Na Skupštini od 29. svibnja 2015. zbog izmjena Zakona o udrugama usvojene su izmjene Statuta. Za predsjednika je opet bio izabran Boran Berčić, za podpredsjednika Marko Jurjako, a za tajnika Filip Čeč. Trenutno je predsjednik Nenad Smokrović.

Senior Seminar

Senior Seminar serija je jednokratnih predavanja gostujućih i domaćih kolega. Ponekad se koristio duži izraz *Colloquia of the Department of Philosophy, University of Rijeka and Croatian Society for Analytic Philosophy*. Predavanja su prvenstveno namijenjena stručnoj publici, dakle kolegama. Predavanje s diskusijom obično traje devedeset ili više minuta. Predavači u pravilu izlažu temu na kojoj trenutno rade. Diskusije su često izuzetno kvalitetne i korisne za izlagače. Kompletna evidencija predavanja vjerojatno je zauvijek izgubljena, ali od dostupnih podataka možemo navesti da je u akademskoj godini 2002/2003. održano dvadeset i sedam predavanja, a u 2003/2004. dvadeset i šest predavanja. Gostovali su Jonathan Dancy, Timothy Williamson, Tim Crane, Jonathan Wolff, Igor Primoratz i mnogi drugi istaknuti filozofi.

Mini simpoziji

Predavanja iz ciklusa *Senior Seminar* često prerastu u jednodnevne *mini-simpozije* u kojima četiri do pet kolega komentira radove gostujućeg autora. Svake godine održi se nekoliko takvih *mini simpozija*. Od autora kojima su bili posvećeni možemo istaknuti sljedeća imena: John Searle, Philip Kitcher, Michael Devitt, Jerry Gaus, Miranda Fricker, Alan Thomas, Eric Olson, itd. Ova predavanja financirala su se sredstvima Odsjeka, sredstvima pojedinih projekata, itd. Neka od ovih predavanja održala su se kao dio serije *Scientific Colloquia* Sveučilišta u Rijeci.

Međunarodni skupovi

Članovi Odsjeka aktivno sudjeluju u radu velikog broja međunarodnih skupova, a neke i organiziraju. Posebno su aktivni na IUC-u (*Inter University Center*) u Dubrovniku gdje redovito sudjeluju u radu i organiziraju čak šest godišnjih konferencija: *Philosophy of Science*; *Philosophy of Art*; *Metaphysics*; *Analytic Philosophy*; *Philosophy of Language*; *Mind, World and Action*. Pored toga, članovi Odsjeka redovito sudjeluju u radu *Bled Philosophy Conference* na Bledu u Sloveniji, zatim na velikim simpozijima ESAP-a (*European Society for Analytic Philosophy*), LMPS-a (*Logic, Methodology and Philosophy of Science*), itd.

European Journal of Analytic Philosophy

Odsjek izdaje stručni časopis na engleskom jeziku *European Journal of Analytic Philosophy*. Prvi broj izašao je 2005. godine. Prvi urednici bili su Snježana Prijić-Samaržija i Elvio Baccharini. Nakon toga Majda Trobok, Luca Malatesti i Marko Jurjako. Urednici tematskih brojeva često su kolege iz inozemstva.

Furija

Studenti filozofije organizirani su u vrlo aktivnu udrugu *Furija* koja samostalno ili u suradnji s drugim studentskim udrugama organizira javna predavanja, okrugle stolove, poznatu *Noć filozofije* i niz drugih aktivnosti. Posebno treba istaknuti vrlo kvalitetne i posjećene godišnje simpozije studenata filozofije *Suvremene filozofske teme – Junior*. Na simpoziju sudjeluju studenti filozofije sa svih većih sveučilišta u regiji. Prvi simpozij održan je 2002. godine u Staroj Sušici, a od 2014. godine simpozij se odvijao isključivo na engleskom jeziku zbog sudjelovanja većeg broja studenata iz inozemstva. Udruga je osnovana 2001. godine. Osnivačica i prva predsjednica u dva mandata bila je Jasmina Čelica, tragično stradala 2007. godine u prometnoj nesreći u Zagrebu. Svi koji su je poznavali pamte njen entuzijizam i energiju. Među osnivačima bili su i Nebojša Zelič, sada docent na Odsjeku za filozofiju, Iva Vlah koja sada predaje u Grafičkoj školi u Rijeci, Damir Nemčanin sada informatičar na Tehničkom fakultetu, Iva Kranjčić koja sada predaje u srednjoj školi u Poreču i još nekoliko kolega iz generacije 1999. Logo udruge trebao je biti Wittgensteinov *Gestalt* patko-zec. Iz tog vremena pamti se Zeličeva izjava »Bio zec živ, mrtav ili plišani, zec je zec!«. Ime *Furija* dolazi od skraćenice Filozofska Udruga Rijeka – FURi.

Nakon Čelice predsjednik je bio Aleksandar Božić u dva mandata, nakon njega Morana Kušić, onda Dorian Žunić, Ivana Jerolimov i Ante Debeljuh.

Mrežne stranice

HDAF <http://www.ffri.hr/~hdaf/eng/>

ESAP <http://www.dif.unige.it/esap/>

Furija <http://www.ffri.hr/~furija/>

Suvremene filozofske teme <http://www.ffri.hr/~hdaf/eng/conferen.html>

Bled http://www.bled-conference.si/index.php?page=content&page_id=1

IUC <http://www.iuc.hr/>

European Journal of Analytic Philosophy <http://www.ffri.hr/phil/casopis/>

Donald Davidson <http://plato.stanford.edu/entries/davidson/>

Barry Stroud <http://philosophy.berkeley.edu/people/detail/20>

Michael Devitt <http://web.gc.cuny.edu/philosophy/people/devitt.html>

Georges Rey http://en.wikipedia.org/wiki/Georges_Rey

Jonathan Dancy http://en.wikipedia.org/wiki/Jonathan_Dancy

Timothy Williamson <http://www.philosophy.ox.ac.uk/members/twilliamson/index.htm>

Tim Crane <http://web.mac.com/cranetim/iWeb/Tim%27s%20website/Home.html>

Jonathan Wolff <http://www.homepages.ucl.ac.uk/~uctyjow/>

Literatura

Boran Berčić, Majda Trobok, Aleksandra Golubović (eds.), *HUMAN RATIONALITY: Festschrift for Nenad Smokrović* (Rijeka: Faculty of Humanities and Social Sciences, 2022).

Boran Berčić, »How to Teach Introduction to Philosophy?«, u: Smiljana Gartner, Niko Stajan (ur.), *Od filozofije poučavanja do poučavanja filozofije* (Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru – University of Maribor Press), u tisku.

Petar Bojanić, Snježana Prijić-Samaržija (ur.), *Nenad Mišćević – sva lica filozofije* (Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu, 2012).

Bojan Borstner, Smiljana Gartner (eds.), *Thought Experiments between Nature and Society: A Festschrift for Nenad Mišćević* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2017).

Dunja Jutronić, »My Journey with Michael Devitt« rukopis treba biti objavljen u Mariboru, u zborniku radova u čast Michaela Devitta.

- Dunja Jutrović, »Novija analitička filozofija u Hrvatskoj«, *Filozofska istraživanja* 14/2–3 (1994), pp. 585–591.
- Dunja Jutrović: »Perspektive analitičke filozofije« *Filozofska istraživanja* 74/3 (1999), pp. 343–348.
- Miomir Matulović, »Mišćevićeva kritika nacionalističkog argumenta iz prava na samoodređenje«, u: Petar Bojanić, Snježana Prijić-Samaržija (eds.), *Nenad Mišćević – sva lica filozofije* (Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu, 2012).
- Nenad Mišćević, »Autobiografija«, u: Petar Bojanić, Snježana Prijić-Samaržija (eds.), *Nenad Mišćević – sva lica filozofije* (Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu, 2012).
- Gajo Petrović, *Filozofski pogledi Plehanova* (Zagreb: Kultura, 1957).
- Stjepan Zimmermann, *Temelji filozofije, historijsko-kritička orijentacija* (Zagreb: Matica hrvatska, 1934).

The Development of Philosophy in Rijeka

Summary

In this article author purports to describe four decades of active pursuit of philosophy in Rijeka. From amazingly successful and active noninstitutional group of enthusiasts from 1980's and 1990's, to established Department of Philosophy with Graduate school, summer schools, numerous visits, etc.

Key words: Rijeka, philosophy, development, informal circle, history of Croatian philosophy, Department of Philosophy Rijeka